

dr Tomasz Pawłuszko

Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Wydział Zarządzania i Administracji
Katedra Krajów Europy Północnej
tomaszpawluszko@ujk.edu.pl

KONCEPTUALIZACJA TEORII REGIONALNYCH KOMPLEKSÓW BEZPIECZEŃSTWA

Streszczenie: Artykuł przedstawia próbę konceptualizacji teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa (Regional Security Complex Theory, RSCT) na tle analizy ogólnej kondycji studiów nad bezpieczeństwem, zwłaszcza międzynarodowym. Omawiana teoria powstała na podstawie badań Kanadyjczyka Barry'ego Buzana w okresie 1983–2003, jest to więc podejście, które miało duże znaczenie dla kształtowania się tożsamości międzynarodowych studiów nad bezpieczeństwem (international security studies), jako subdyscypliny nauki o stosunkach międzynarodowych. Niniejszy szkic wskazuje również na implikacje teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa dla polskich osiągnięć badawczych w zakresie bezpieczeństwa regionalnego.

Słowa kluczowe: regionalne kompleksy bezpieczeństwa, studia nad bezpieczeństwem, Barry Buzan, sekurytyzacja, bezpieczeństwo międzynarodowe

Wprowadzenie

Celem artykułu jest prezentacja i wyjaśnienie założeń teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa w kontekście rozwoju studiów nad bezpieczeństwem (*security studies*), rozpatrywanych jako jedno z głównych pól zainteresowań badaczy stosunków międzynarodowych. Zagadnienie wydaje się szczególnie ważne w okresie wzrostu zainteresowania bezpieczeństwem jako przedmiotem studiów akademickich w Polsce. Badacze często wskazują na niedostatek refleksji teoretycznej w tym obszarze, zwłaszcza w sytuacji znaczącego przyrostu treści (Czaputowicz, 2012). Wiedza o bezpieczeństwie, zarówno w Polsce, jak i na Zachodzie, zaczęła wykraczać poza zagadnienia politologiczne, sięgając do treści nauk ekonomicznych, a nawet technicznych. Obserwację tę potwierdza zawartość periodyków naukowych poświęconych różnym aspektom bezpieczeństwa. Dlatego niezbędna wydaje się rekonstrukcja genezy tego zjawiska, a także wskazanie potencjału rozwoju refleksji naukowej na tym gruncie.

Nestor polskich badań nad historią dyplomacji i stosunków międzynarodowych, Józef Kukułka, wskazywał na fakt, iż każda dziedzina wiedzy przechodzi od fazy empirycznego poznania do fazy teoretycznego poznania i konceptualizacji (Kukułka, 1978, s. 5–6). Jest to przejście od poznania zewnętrznego – czyli opisu obserwowalnych przez podmiot zjawisk i procesów – do poznania sięgającego ich istoty i specyfiki. J. Kukułka

wskazywał, że w nauce o stosunkach międzynarodowych będzie rosło zapotrzebowanie na wiedzę teoretyczną także dlatego, że wiedza potoczna, bazująca na obserwacji i opisie empirycznej tylko warstwy zjawisk, przestaje wystarczać do wyjaśniania praktycznych problemów społecznych.

Wzrost zasobu wiedzy teoretycznej jest obecnie traktowany jako cecha nowoczesnych społeczeństw, które chcą przewidywać i planować swój rozwój. Teoria dostarcza w tym przypadku kryteria objaśniania empirycznych zjawisk i formułuje normatywne wymagania pod adresem tych, którzy chcą na te zjawiska oddziaływać, służy też selekcji i porządkowaniu wiedzy o rzeczywistości. Nie inaczej jest w przypadku studiów nad bezpieczeństwem. Wzrost skomplikowania kwestii politycznych, ekonomicznych i społecznych w epoce rewolucji informacyjnej może powodować dezorientację, prowadzić do konfliktów społecznych i niezrozumienia wyzwań stojących przed społeczeństwem. Analiza i diagnoza zjawisk bezpieczeństwa oraz jego zagrożeń pozostaje więc ważnym przedmiotem debaty akademickiej, reagującej na faktyczne zmiany społeczne na świecie.

Wydaje się również, że i polskie środowisko naukowe zaczęło tworzyć szersze koncepcje teoretyczne – zarówno przez nowe serie wydawnicze, projektując nowe podręczniki (Kuźniar, Balcerowicz *et al.*, 2012; Zięba, 2008; Żukrowska, 2006, 2011), jak i ustalając zakres zainteresowań urzędowo wydzielonej dyscypliny nauki o bezpieczeństwie. Bezpieczeństwo stało się też ważnym elementem debaty publicznej w Polsce w związku z pracami nad strategią bezpieczeństwa narodowego. Druga dekada XXI wieku wskazała również na lawinowy wzrost zainteresowania studentów różnymi obszarami bezpieczeństwa państwa (obecnie ponad sto uczelni wyższych w Polsce posiada prawo do prowadzenia kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne lub bezpieczeństwo narodowe). Tłumaczone są na język polski zagraniczne prace z zakresu teorii bezpieczeństwa (Baylis, 2009; Williams, 2012) jednakże większość osiągnięć nauki anglosaskiej wciąż pozostaje nad Wisłą nieznana. Próba zbadania teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa będzie więc szansą częściowego uzupełnienia polskiego dyskursu o nowe kwestie oraz wskazania potencjału rozwoju nowej dziedziny wiedzy. Podstawowym obszarem zainteresowania autora pozostaną zagadnienia związane z bezpieczeństwem międzynarodowym, od kilku dekad tematem obecnym w programach badawczych i teoriach stosunków międzynarodowych.

Wokół genezy międzynarodowych studiów nad bezpieczeństwem

Definiowanie nauki o stosunkach międzynarodowych jako dziedziny wiedzy badającej zapewnianie ludziom, żyjącym w obrębie państw, istotnych dla nich wartości zbiega się z definicją bezpieczeństwa jako stanu kontroli nad tymi wartościami. W takim ujęciu problematyka bezpieczeństwa pozostaje podstawowym obszarem zainteresowań w analizie stosunków międzynarodowych, o czym zaświadcza zarówno historia tej dyscypliny i podejmowane przez badaczy tematy, jak i zawartość klasycznych monografii oraz czołowych periodyków. Od czasów pierwszej wojny światowej podstawowymi celami powoływanych instytutów badawczych oraz fundacji było zapobieganie wojnie i zapew-

nianie pokoju na świecie. Kluczowe dla dyscypliny rozróżnienie teoretyczne na idealizm i realizm również ogniskuje się wokół zagadnienia wojny i pokoju. Sposoby zapewnienia ładu międzynarodowego oraz metody prowadzenia polityki zagranicznej także są ściśle powiązane z zabezpieczaniem bytu i rozwoju poszczególnych populacji. Monografie Hansa Morgenthauna, Mortona Kaplana, Stanleya Hoffmana, Raymonda Arona, Kennetha Waltza, Stephena Walta, Josepha Nye, Roberta Jervisa, Alexandra Wendta, Barry'ego Buzana oraz wielu innych poruszają przede wszystkim tematykę budowania teorii stosunków międzynarodowych, próbującej wyjaśnić reguły aktywności państw w przestrzeni międzynarodowej. Przez kilkadziesiąt lat za najważniejszą regułę tego typu uchodziła anarchia, a zatem stan braku nadrzędnej władzy ponadpaństwowej i legitymizowanego regulatora spraw politycznych w systemie międzynarodowym (por. Waltz, 2010). Brak jednolitych reguł postępowania powodował stałe zagrożenie bezpieczeństwa państw. Tak rozumiane bezpieczeństwo miało wymiar polityczno-militarny. Po zakończeniu tzw. zimnej wojny zakres jego rozumienia poszerzył się o aspekty gospodarcze, społeczne i środowiskowe.

Studia nad bezpieczeństwem międzynarodowym (niekiedy traktowane w sposób wąski jako studia strategiczne) jako subdyscyplina stosunków międzynarodowych wyrosły z debat nad metodami ochrony państwa przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi (Buzan, Hansen, 2009, s. 8–9). Dużą uwagę nad kwestiami strategii zapewniania bezpieczeństwa skupiali zwłaszcza badacze amerykańscy, zainteresowani rozwojem doktryny polityczno-obronnej Stanów Zjednoczonych oraz praktyką polityczną z tym związaną.

Powojenne studia nad bezpieczeństwem określają się przede wszystkim jako nauki społeczne, gdyż zdecydowanie różnią się one zarówno od wojskowych studiów nad konfliktami, jak i historii wojskowości. Inny jest też ich punkt ciężkości. Kluczową kategorią pozostaje tu samo bezpieczeństwo, wiążące różne programy badań wielu dyscyplin nauk politycznych, ekonomicznych, historycznych i in. Można zatem mówić o obszarze zainteresowań, jakie tworzą kwestie związane z zapewnianiem bezpieczeństwa na płaszczyźnie politycznej, prawnej, ekonomicznej, społecznej. Podmiotem bezpieczeństwa staje się w ten sposób społeczeństwo i państwo *etc.* Zdaniem Paula Williama nie jest możliwe wskazanie jednego obszaru zainteresowań studiów nad bezpieczeństwem, ponieważ katalog potrzeb, celów, wartości oraz zagrożeń stanowi zmienną konstrukcję społeczną (Williams, 2012, s. 1–2). Spostrzeżenie to potwierdza lektura literatury przedmiotu oraz współczesnych podręczników. Inne zagrożenia i sposoby zapewniania bezpieczeństwa występują w różnych miejscach w różnym czasie. Jak podkreślają B. Buzan i L. Hansen, nie ma też zgody co do jednego „archiwum tekstów” definiującego zakres tematyczny tej wiedzy (Buzan, Hansen, 2009, s. 8). Również instytucjonalne wyodrębnienie tej dziedziny studiów pozostaje trudne, ponieważ zmienia się jej przedmiot badania.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że po powojennym wzroście zainteresowania naukowym projektowaniem oraz analizą systemową na gruncie tzw. studiów strategicznych (lata 50. i 60. XX wieku) doszło do wyodrębnienia się *security studies* jako względnie nowej dziedziny zainteresowań naukowych dopiero w latach 70. XX wieku (Baylis, 2009; Trachtenberg, 1989; Lyons, 1963). Co więcej, stosunkowo szybko pogrążyła się ona

w zastoju z powodu zbyt wąskiego programu badawczego. Problem ten został przezwyciężony dzięki pracom Barry'ego Buzana, o czym poniżej.

Obecnie badacze bezpieczeństwa międzynarodowego stanowią bardzo różnorodne środowisko naukowe, nadal nie istnieje wiodąca szkoła ani swoisty kanon (*must reads*) prac wymagających studiowania. Oznacza to, że budowanie dyscypliny naukowej w tak labilnym otoczeniu obostrzone jest wieloma pułapkami. Mimo wszystko zdecydowanie pewniejszym punktem wyjścia może się w takim przypadku okazać dotychczasowa historia badań, aniżeli spory z klasykami myśli politycznej, czy też próby odgórnego narzucania swego pola widzenia. Polskie środowisko naukowe może dzięki temu skorzystać z wiedzy wypracowanej w ramach innych szkół naukowych.

Wiążanie bezpieczeństwa z problemami politologicznych studiów nad stosunkami międzynarodowymi oznacza przyjęcie państwo-centricznego sposobu interpretacji wybranych problemów badawczych. Prace Johna Herza o dylemacie bezpieczeństwa oraz Arnolda Wolfersa o bezpieczeństwie narodowym położyły podwaliny pod rozumienie bezpieczeństwa jako podstawy każdej odpowiedzialnej strategii politycznej (Herz, 1950, Wolfers 1952). Od tamtego czasu badacze zadają sobie cztery podstawowe pytania, które sformułowali B. Buzan i L. Hansen (Buzan, Hansen, 2009, s. 10–12):

1. Czy państwo jest uprzywilejowanym przedmiotem badań nad bezpieczeństwem?
2. Czy powinno się w badaniu uwzględniać zarówno wewnętrzne, jak i międzynarodowe uwarunkowania bezpieczeństwa?
3. Czy poszerzać badania bezpieczeństwa poza kwestie militarne?
4. Czy bezpieczeństwo związane jest tylko z zagrożeniami?

Pytanie pierwsze dotyczy kwestii, czy powinno się badać bezpieczeństwo instytucji państwa, czy też konkretnego narodu, jako, że relacje między państwami a narodami są różne i trudno stworzyć jednolity model teoretyczny takiej relacji. Istnieją bowiem różne państwa i różne kultury polityczne. W efekcie więc łatwiejsze do uchwycenia jest bezpieczeństwo państwa, co nadaje badaniom nad bezpieczeństwem instytucjonalny wymiar, a jednocześnie nadaje im politologiczną konstrukcję teoretyczną.

Pytanie drugie jest również problematyczne. Bezpieczeństwo zawsze powiązane jest z określonym obiektem badań i siatce jego relacji rozpatrywanych z perspektywy wewnętrzne/zewnętrzne. Przez wiele dekad nauka o stosunkach międzynarodowych rozdzielała kwestie wewnętrzne (system polityczny) od międzynarodowych (system międzynarodowy). Obecnie podział na międzynarodowe i wewnętrzne te ulega rozmyciu, kwestie te stają się dwiema stronami tego samego medalu (Gałganek, 2010; Łoś-Nowak, 2011). W czasie zimnej wojny wiązano bezpieczeństwo z procesem akumulacji potęgi państwa, co łatwo powiązać z historycznymi wymiarami polityki państw zachodnich wobec ZSRR. Okres ten pozwolił wypracować podstawy pojęciowe dla tego obszaru wiedzy. Pojęciami komplementarnymi wobec bezpieczeństwa stały się strategia, powstrzymywanie i odstraszanie, pojęciami zbliżonymi – potęga, tożsamość czy suwerenność.

Trzecie pytanie wskazuje na problem użycia siły w stosunkach międzynarodowych, domyślnie przez państwa (państwocentryzm), ale dziś to rozumienie również jest zbyt wąskie. Państwo w wielu regionach traci monopol na użycie siły. Należy zwrócić też uwagę na fakt, że samo użycie siły jest rozumiane zbyt wąsko. We współczesnej analizie

potencjałów państw dowartościowano wymiary instytucjonalny, technologiczny, demograficzny oraz ekonomiczny.

Pytanie czwarte także dotyczy zakresu pojmowania bezpieczeństwa. W polskiej szkole przyjęło się (liczne cytowania, nie tylko w obszarze badań stosunków międzynarodowych) zaproponowane przez Ryszarda Zięby określenie bezpieczeństwa jako zdolności podmiotu do przetrwania i rozwoju (Zięba, 2008, s. 15–16). Oznacza to, że bezpieczeństwo nie wiąże się jedynie z zagrożeniami, ale też z „zabezpieczaniem” istnienia i rozwoju. Tak rozumiane bezpieczeństwo ma wymiar społeczny i procesualny, co otwiera polski dyskurs na temat ustalenia większości szkół badawczych na świecie (por. Dyduch, Mikiewicz, Rzeszółko 2006, s. 95–102; Griffiths, 2008). Zaliczyć można do tychże: studia strategiczne w odmianie klasycznej i krytycznej, studia nad pokojem (*peace research*), podejścia: poststrukturalistyczne, postkolonialne, feministyczne, studia nad bezpieczeństwem człowieka (*human security*), a także szkoły konstruktywistyczne, prezentowane w ujęciu konwencjonalnym i krytycznym. Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych nie jest prostą sumą bezpieczeństwa uczestników stosunków międzynarodowych. Rozwijając pogląd R. Zięby, uważamy, że bezpieczeństwo międzynarodowe można zdefiniować jako proces zabezpieczania przez uczestników stosunków międzynarodowych (głównie państwa) podstawowych wartości społeczno-politycznych w konkretnym czasie i przestrzeni. Działania te skierowane są zazwyczaj przeciw zaistniałym lub potencjalnym zagrożeniom postrzeganym jako przekraczające granice jednego państwa. W celu zapewniania bezpieczeństwa międzynarodowego uczestnicy stosunków międzynarodowych zarówno działają jednostkowo, jak i tworzą mechanizmy zbiorowego działania i instytucje współpracy międzynarodowej. Ta perspektywa analityczna jest perspektywą państwowocentryczną, stawiającą państwa w roli głównych podmiotów bezpieczeństwa międzynarodowego. Powoduje to potrzebę odróżnienia bezpieczeństwa międzynarodowego od szerszej rozumianego bezpieczeństwa globalnego, włączającego w problematykę bezpieczeństwa również aktywność podmiotów niepaństwowych.

Należy zaznaczyć, że w ciągu kilku ostatnich lat podjęto w Polsce wysiłek na rzecz konceptualizacji podstawowych kategorii pojęciowych oraz identyfikacji dorobku szkół badawczych, uznanych w międzynarodowym obiegu naukowym. Proces recepcji następuje stopniowo.

Regionalne kompleksy bezpieczeństwa – geneza teorii

Wspomniany powyżej regres studiów nad bezpieczeństwem międzynarodowym, zredukowanych programowo głównie do kwestii polityczno-militarnych, został zakwestionowany na początku lat 80. XX wieku, gdy Kanadyjczyk Barry Buzan opublikował pracę *People, states and fear*, w której dowodził, że bezpieczeństwo winno być rozpatrywane z perspektywy kilku szerokich wymiarów: wojskowego, politycznego, ekonomicznego, społecznego i środowiskowego (Buzan, 1993). Tym samym w obrębie studiów nad bezpieczeństwem mogły znaleźć się takie kwestie, jak: projektowanie polityki rozwoju, tworzenie strategii, zarządzanie kryzysowe, ochrona środowiska, budowa silnych jakości-

ciowo instytucji państwa czy zapewnienie rozwoju gospodarczo-politycznego. Buzan zaktualizował swoją pracę po zakończeniu zimnej wojny, a następnie w 1993 roku wraz z R. Little'em i Ch. Jonesem opublikował w książce *The Logic of Anarchy* próbę rewizji neorealistycznego sposobu myślenia o stosunkach międzynarodowych, dodając między poziomem systemowym a państwowym – dodatkowy „poziom interakcji” (Buzan, Jones, Little, 1993). Kilka lat potem Buzan wraz z O. Waeverem i J. de Wilde wydał książkę *Security: A New Framework For Analysis*, w której zaprezentowano koncepcję sekurytyzacji jako politycznego mechanizmu budowania agendy spraw kluczowych z perspektywy społecznego postrzegania bezpieczeństwa (Buzan, Waever, de Wilde, 1998). Rozwinięcie tej idei znalazło swój wyraz w teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa, wskazującej na międzynarodowy kontekst postrzegania pięciu wymiarów bezpieczeństwa. Rozbudowaną wersję tej teorii Buzan zaprezentował w napisanej również z O. Waeverem pracy *Regions and Powers*, wydanej w 2003 roku (Buzan, Waever, 2003). Nieco wcześniej, bo w 2000 roku, B. Buzan i R. Little zaproponowali wykorzystanie koncepcji pięciu wymiarów jako nowych ram badania historii stosunków międzynarodowych (Buzan, Little, 2011).

Należy zauważyć, że projekty Buzana cechują się uniwersalizmem i przyczyniły się do rozwoju badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym poprzez otwarcie teorii stosunków międzynarodowych na zagadnienia społeczno-ekonomiczne, rozpatrywane dotąd w ramach innych dyscyplin nauki. W tym sensie z pewnością można nazwać Buzana pionierem interdyscyplinarysty. Z drugiej jednak strony propozycje Buzana nie tworzą zwartej teorii ani modelu wyjaśniającego konkretne zjawiska, lecz są raczej ogólnymi sugestiami i apelami, mającymi na celu uwzględnienie nowych tematów w analizie stosunków międzynarodowych (por. Buzan, Little, 2011, s. 26). Sam Buzan występuje w swoich artykułach raczej jako komentator, historyk dyscypliny i popularyzator dorobku jej teorii, aniżeli twórca własnej szkoły badawczej. Sam zresztą przyznaje, że jego poglądy stanowią próbę syntezy neorealizmu z konstruktywizmem w duchu Szkoły Angielskiej (por. Albert, Cederman, Wendt, 2010; Czapotowicz 2004, s. 1313–1342). Z pewnością nie jest to podejście rewolucyjne, lecz profil oraz dorobek naukowy autora *People, states, and fear* przypominają, że jest on jednym z niewielu badaczy, którzy nieustannie przez kilkadziesiąt lat wnosili do nauki o stosunkach międzynarodowych tak wiele przydatnych – i spójnych ze sobą – koncepcji jej rozwoju.

To, że głównym problemem zainteresowania niniejszego szkicu jest teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa (*Regional Security Complex Theory*, RSCT) wynika ze zmiany postrzegania stosunków międzynarodowych po zakończeniu rywalizacji USA–ZSRR i rozpadzie tego drugiego państwa (Buzan, Waever, 2003, s. 17–18). Z jednej strony zanik rywalizacji potęg atomowych, z drugiej boom gospodarczy lat 90. XX wieku doprowadziły do wielu zmian w programach badawczych stosunków międzynarodowych. Zyskały na znaczeniu problemy ustrojowe, studia porównawcze, kwestie gospodarcze oraz handlowe. Ponadto liczne konflikty etniczne wymagały zupełnie innego sposobu wyjaśniania i ram teoretycznych niż globalny konflikt supermocarstw. Silnymi nurtami okazały się również studia nad globalizacją i regionalizacją. RSCT miały stać się pomostem między kwestiami bezpieczeństwa państw a trendami globalizacji i regio-

nalizacji, jak również przystosować koncepcję sekurytyzacji i pięciu wymiarów badań do problemów współczesnych stosunków międzynarodowych.

Zimna wojna była podstawowym środowiskiem rodzącej się dyscypliny międzynarodowych studiów nad bezpieczeństwem, toteż jej zakończenie domagało się zmian w podejściu do nowego ładu globalnego. B. Buzan i O. Waever wskazali, że nawet i kilkanaście lat po upadku ZSRR środowisko naukowe nadal nie doszło do konsensu w przedmiocie nowego zakresu badań bezpieczeństwa międzynarodowego (Buzan, Hansen, 2009, s. 9). Autorzy ci podkreślali, że skoro rywalizacja supermocarstw przestała być głównym wątkiem struktury współczesnego systemu międzynarodowego, to należy zwrócić szczególną uwagę na większą swobodę manewru regionalnych potęg. Struktura bezpieczeństwa międzynarodowego stała się problemowa, labilna i dynamiczna. RSCT miała być teorią, która pozwoli zrozumieć nowe struktury bezpieczeństwa międzynarodowego i otworzy teorię stosunków międzynarodowych na tzw. świat wielobiegunowy (Buzan, Waever, de Wilde, 1998).

Według definicji, regionalne kompleksy bezpieczeństwa to obszary, w których występuje kompleksowa współzależność państw w zakresie bezpieczeństwa (*security interdependence*). W tej zauważalnej „kopii” idei kompleksowej współzależności (*complex interdependence*) autorstwa J. Nye’a i R. Keohane’a z ich pracy *Power and interdependence* z 1977 roku, Buzan i Waever odchodzą od zimnowojennego „globalnego” rozumienia bezpieczeństwa na rzecz podziału świata na kilka regionów powiązanych podstawowymi interesami bezpieczeństwa o własnej specyfice. Jeśli chodzi o podejście teoretyczne autorzy proponują syntezę ujęć materialistycznych i konstruktywistycznych, przyjmując, że badanie rzeczywistości społecznej składa się zarówno z analizy wiedzy o faktach, jak i analizy samego myślenia o faktach. Przykładem ujęcia materialistycznego jest neo-realistyczna interpretacja dystrybucji zasobów państw, tworzących strukturę systemu międzynarodowego. Konstruktywistycznym uzupełnieniem jest zaproponowana przez O. Waevera teoria sekurytyzacji, omawiająca proces tworzenia się agendy spraw bezpieczeństwa w państwie (Buzan, Waever, de Wilde, 1998). Autorzy przyjmują zatem realne istnienie doświadczalnej rzeczywistości oraz procesu jej społecznego wytwarzania, w ramach którego ludzie nadają jej sens. Postawa taka wydaje się dominująca w obecnych naukach politycznych.

Punktem wyjścia do tworzenia teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa jest brak satysfakcjonującego dla autorów podejścia do analizy stosunków międzynarodowych na szczeblu regionalnym. Wypracowane w okresie zimnej wojny teorie neorealizmu i globalizmu oferują głównie uniwersalistyczne, globalne próby wyjaśnienia relacji i działań uczestników stosunków międzynarodowych. Po zakończeniu zimnej wojny badania zyskały inne konteksty w wyniku popularyzacji problematyki globalizacji i regionalizacji. RSCT jest odpowiedzią na nowe rozumienie terytorialności i krążenia idei. Bezpieczeństwo nie jest już postrzegane głównie jako system reguł politycznych, ale jest procesem konstruowanym społecznie na określonym terytorium i przez wybranych aktorów. Kwestie takie, jak amerykańizacja, kryzys finansowy, czy zmiany klimatyczne tworzą w różnych regionach (równocześnie!) rozmaite wyzwania, szanse oraz zagrożenia. Postrzeganie zjawisk w epoce nowych mediów stało się jednym z kluczowych wymiarów

analizy. Badaczy interesuje nie tylko to co istnieje, ale jakie miało, ma i będzie mieć znaczenie dla społeczeństw ludzkich, zorganizowanych w ok. 200 państw.

Autorzy teorii RSC wpisują się w główny nurt poglądów naukowo-dydaktycznych współczesnej agendy stosunków międzynarodowych, aczkolwiek oni sami wskazują na oryginalność swego podejścia. Faktycznie jednak wykorzystanie periodyzacji dzielącej epoki rozwoju systemów stosunków międzynarodowych na trzy okresy: 1500–1945, 1945–1989 i po 1990 – wydaje się czerpać z inspiracji starszych prac choćby szkoły Immanuela Wallersteina (por. Wallerstein, 2004, 2007). Kluczowym zadaniem tej periodyzacji jest wskazanie uzasadnienia państwowocentrycznego modelu analizy. To państwa są podstawowymi instytucjami zawiadującymi politycznymi mechanizmami współczesności, tworzącymi warunki do tworzenia i rozwoju innych struktur społecznych i gospodarczych. Ujęcie to wskazuje też na politologiczną perspektywę autorów. Głównym ich postulatem jest umiejscowienie zasadniczej części analizy na poziomie regionalnym, ponieważ większość zagadnień współczesnych stosunków międzynarodowych nie posiada wymiaru globalnego. Nie zmienia tego nawet dominacja Stanów Zjednoczonych w polityce i gospodarce światowej. Jak już wspomnieliśmy, podejście to opowiada się za perspektywą wielocentrycznego układu sił na świecie. Dotyczy to gospodarki, polityki oraz oczywiście bezpieczeństwa. Kluczem do zrozumienia zmian w pojmowaniu stosunków międzynarodowych miałyby być zatem perspektywa regionalna, wskazująca inne przestrzenie współpracy (np. integracja europejska) i konfliktów (np. konflikty i procesy pokojowe na Bliskim Wschodzie) oraz ich społeczne konstrukcje, studiowane przez badaczy nauk społecznych.

Perspektywa Buzana i Waevera, a także Buzana oraz Hansena, determinowana jest oceną głównych procesów społeczno-politycznych ostatnich dziesięcioleci, takich jak dekolonizacja, popularyzacja zachodnich idei wolnościowych, idei samostanowienia i suwerenności, rozwój globalnego rynku dóbr i usług, lokalne tradycje kultury politycznej i in. To właśnie te zjawiska miałyby wyznaczać konstrukcję granic regionalnych kompleksów bezpieczeństwa. Dbałość o bezpieczeństwo (instytucji i ludności) jest zaś podstawowym przejawem polityki współczesnych państw (Jackson, Sorensen, 2006, s. 1–2). Świat składa się na tym poziomie analizy jednak już nie z mocarstw, ale z regionów, unifikujących różne procesy polityczne i gospodarcze, które przez swą historycznie ukształtowaną odmienność tworzą różne wzorce interpretowania stosunków międzynarodowych. Tym samym regiony zyskują w analizie odrębny status ontologiczny.

Kwestią związaną z powyższym jest dylemat – co jest regionalne, a co globalne? W polskim dyskursie dylemat międzynarodowości i wewnętrzności podnosili m.in. wspomniani A. Gałganek i T. Łoś-Nowak. Każdy region jest samodzielną strukturą globalnego systemu międzynarodowego, nie jest jednak podmiotem ani aktorem. Jest raczej stale reinterpretowaną przestrzenią, w której zachodzą relacje konstytuujące dany region. Podejście to stanowi *via media* pomiędzy neorealizmem, unikającym innych poziomów analizy niż systemowy, a globalizmem, który pomija kwestię terytorialności, skupiając się na trendach społeczno-ekonomicznych. Buzan i Hansen są zdania, że dotychczasowe teorie stosunków międzynarodowych przeceniły znaczenie mocarstw. W perspektywie regionalistycznej każdy region ma jednak swój „biegun”, tj. podmiot dominujący.

Teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa

Odnotowano powyżej, że teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa odwołuje się zarówno do poziomu państw, jak i poziomu globalnego, ale też tworzy samodzielny poziom analizy zjawisk (Buzan, Waever, de Wilde, 1998, s. 163–193). Poziom regionalny jest areną największej ilości zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, dlatego specjalności badaczy zazwyczaj dotyczą konkretnych regionów. Regiony odróżniają i oddzielają od siebie swoiste strefy izolacyjne, zwykle w postaci państw (*insulators*). Autorzy wskazują na odmienną rolę takich państw od tradycyjnie pojmowanych w ujęciu polityczno-militarnym stref buforowych (Buzan, Waever, 2003, s. 41). Państwo jest bowiem traktowane jako aktywny podmiot – posiada aspiracje i obawy w związku z rozwojem wydarzeń oraz reaguje na zmiany w swoim otoczeniu. Najbliższe otoczenie tworzy zaś regionalny kontekst interpretacji problemów polityki i strategii bezpieczeństwa.

Zdaniem B. Buzana teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa jest użyteczna z co najmniej trzech powodów (Buzan, Waever, 2003, s. 45–47). Po pierwsze wprowadza kluczowy poziom analizy w dziedzinie studiów nad bezpieczeństwem międzynarodowym, po drugie stwarza duże możliwości w zakresie badań empirycznych, po trzecie pozwala na tworzenie analiz, diagnoz i prognoz w zakresie polityki bezpieczeństwa. Podsumowując, oznacza to zyskanie przez badaczy bezpieczeństwa wartościowych ram konceptualnych dla budowania teorii.

Zgodnie z koncepcją sekurytyzacji w każdym regionie są reprodukowane lub zmieniane praktyki społeczne decydujące o postrzeganiu i „wytwarzaniu” bezpieczeństwa. Jest to procesualne rozumienie tego pojęcia, którego znaczenie ulega ciągłej zmianie i przekształceniom w wyniku hierarchizacji społecznych potrzeb i znaczeń, dokonywanej w ramach podmiotów znajdujących się w uniwersum danego regionalnego kompleksu bezpieczeństwa. Postrzeganie bezpieczeństwa wiąże się z wytworzeniem tzw. pola bezpieczeństwa, czyli obszaru znaczeń, w którym umiejscowione są kwestie znaczące dla danego regionu. Każdy region ma własną agendę problemów ekonomicznych i społecznych, które stanowią budulec dla konstruowania takiego pola. W ujęciu tym zauważalne jest zainteresowanie Buzana zagadnieniem map mentalnych (*mind-mapping*), któremu poświęcił jedną ze swych wcześniejszych prac (B. Buzan, T. Buzan, 1993). W myśl tej koncepcji ludzie posługują się tzw. mapami mentalnymi, tworzą swoiste pola znaczeń, porządkując istotne dla siebie sprawy w życiu. Wydaje się, że bardzo podobne pojęcie ma zastosowanie w teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa. Uczestnicy stosunków międzynarodowych są instytucjami tworzącymi relacje, programy, działającymi i interpretującymi idee i zachowania innych za pomocą swoistych „punktów widzenia”. Próbą sumarycznej rekonstrukcji wielu agend wydaje się regionalny kompleks bezpieczeństwa. W jego skład wchodzi materialne i niematerialne uwarunkowania i działania w obrębie regionu.

Teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa oferuje cztery poziomy analizy. Dotyczą one relacji wewnątrz- i międzyregionalnych (Buzan, Waever, 2003, s. 51).

- poziom wewnętrzny (w państwach regionu);
- poziom między państwowy (zasadniczy dla tworzenia regionu);

- poziom międzyregionalny (stosunek regionu do innych regionów);
- poziom globalny (znaczenie gry globalnych mocarstw dla danego regionu).

Ostatnie z poziomów analizy wskazują na pozaregionalne uwarunkowania bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych. Jest to przemyślane rozwiązanie, ponieważ w epoce globalizacji znaczna ilość zagrożeń bezpieczeństwa ma charakter transregionalny. Także dominujące w stosunkach międzynarodowych państwa dysponują globalnymi interesami i oddziaływaniem. Także charakter współczesnych międzynarodowych stosunków gospodarczych i finansowych determinuje pozaregionalne uwarunkowania bezpieczeństwa. Nie umniejsza to znaczenia regionu jako głównego poziomu analizy.

Istotną obok poziomów analizy cechą teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa jest jej rola w potencjalnym procesie badawczym. Buzan i Waever wskazują przede wszystkim na jej wspomagający charakter względem opisu rzeczywistości międzynarodowej. Jak wspominaliśmy, podejście to nie tworzy innowacji w zakresie nowych schematów przyczynowo-skutkowych, czy nowych możliwości wyjaśniania bądź przewidywania. Stanowi raczej ogólne ramy teoretyczne dla studiów regionalnych (*area studies*), umożliwiając ich identyfikację w obszarze badań nad stosunkami międzynarodowymi i bezpieczeństwem. Wskazuje na potrzebę łączenia danych z wielu obszarów nauki w jednym procesie teoretycznym. Znaczący historycy studiów międzynarodowych i socjologowie dyscypliny zauważają, że podejście to propaguje wizję systemowego ujmowania problemów polityki i gospodarki światowej (por. Albert, Wendt, Cederman, 2010). Staje się to zauważalne w wyodrębnionych zmiennych, tworzących strukturę RSCT, którymi są: granice, anarchia (rozumiana jako dwóch lub więcej uczestników danego systemu), bieguny (rozmszczenie zasobów w systemie), konstrukcje społeczne (wzorce postrzegania zjawisk np. podział swój–obcy). Jest to bardzo uproszczona wersja neorealistycznego spojrzenia na stosunki międzynarodowe, uzupełniona o koncepcję konstrukcji społecznej o konstruktywistycznej proveniencji (Wendt, 1995; Guzzini, Jung, 2004). Wątpliwości budzi zwłaszcza postulat anarchii jako nieodzownej zmiennej RSCT i to w wersji krytykowanej wcześniej przez samego B. Buzana. Z pewnością jej rozumienie jest tu zbyt wąskie i omija osiągnięcia teoretyczne badaczy stosunków międzynarodowych z ostatnich kilku dekad. Inne skojarzenie z typowymi dla teorii stosunków międzynarodowych koncepcjami systemowymi pojawia się podczas lektury propozycji możliwych zmian w regionalnym kompleksie bezpieczeństwa. Zdaniem autorów teorii są to: utrzymanie *status quo*, transformacja wewnętrzna systemu, transformacja „na zewnątrz”. Zainteresowanie budzi zwłaszcza wątek wewnętrznej transformacji regionalnego kompleksu bezpieczeństwa. Autorzy wskazują na potencjał wspomnianych wyżej zmiennych – struktury anarchii (która może ewoluować z powodu procesów integracyjnych), biegunowości (dezintegracja potęgi, rozpad imperiów), czy wzorców postrzegania (zmiany ideologiczne, przywództwo *etc.*). Są to wartościowe postulaty, chociaż dość ogólne i niewskazujące na możliwości operacjonalizacji podstawowych zmiennych. Jest to duża bolączka w teorii o aspiracjach ulepszenia badań deskryptywnych.

Specyfika RSCT wskazuje na kilka typów występowania kompleksu bezpieczeństwa. W tym wypadku będą to: system standardowy-scentralizowany, anarchiczny i zdominowany przez duże państwo, albo proces integracyjny. Zauważalny jest państwocentryzm

teorii i jej politologiczne korzenie, umieszczające poziom relacji międzypaństwowych w centrum procesu opisywania i wyjaśniania zjawisk międzynarodowych. Ujęcie to może być jednak niezbyt przydatne w sytuacji występowania kluczowych dla bezpieczeństwa zjawisk transgranicznych, zawiadywanych przez podmioty niższego szczebla niż państwo (np. siły polityczne, terroryzm, grupy plemienne, grupy etniczne, językowe i religijne oddziałujące na obszarze kilku państw *etc.*). Autorzy teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa wskazują również na możliwość nie występowania procesów składających się na powstanie regionalnego kompleksu bezpieczeństwa (Buzan, Waever, 2003, s. 53–62). Sytuacja taka zachodzi, gdy aktorzy regionalni (z naciskiem na państwa) nie tworzą wzorców współzależności w żadnym z pięciu obszarów bezpieczeństwa. Powody jej występowania mogą być dwojakie: dominacja dużego państwa albo występowanie wielu małych lub izolowanych geograficznie państw. W takich warunkach państwa nie tworzą relacji ani struktur regionalnych w obszarze bezpieczeństwa politycznego, ekonomicznego, ani innego. Jako że omawiana teoria nie zajmuje się wyjaśnianiem, ale raczej opisem stosunków międzynarodowych, nie może posłużyć do oceny, dlatego niektóre regiony nie tworzą funkcjonalnych ram współpracy. Buzan i Waever podkreślają jedynie, że „prawdopodobnie” wynika to z niewielkiej zdolności do interakcji (*interaction apacity*) z zewnętrznymi partnerami, w czym kluczową rolę miałyby grać bliżej niezdefiniowana infrastruktura społeczna w obszarze transportu i komunikacji (Buzan, Waever, 2003, s. 67). Wymogiem powstania regionalnego kompleksu bezpieczeństwa miałyby być wyższy potencjał zdolności do interakcji podmiotów (zapewne państw) ze swoim otoczeniem.

Interesującą uwagę twórców RSCT jest nawiązanie do idei geopolitycznych przez podkreślanie znaczenia geografii, jakoby zatraconej przez badaczy stosunków międzynarodowych w procesie konstruowania abstrakcyjnych teorii. Wskazuje się tutaj na stosunkowo nowe podejście „geopolityki krytycznej” (por. O’Tuathail, 1996; Potulski, 2010). Niemniej jednak Buzan i Hansen opowiadają się za politologicznym podejściem do kwestii geograficznych, wyjaśniając, że geopolityka tradycyjna jest zbyt materialistyczna, a geopolityka krytyczna – zbyt abstrakcyjna w studiowaniu społecznej konstrukcji przestrzeni. Autorzy nie odnoszą się jednak szerzej do literatury geopolitycznej. Pewną słabością omawianego projektu jest ogólny brak głębszych odniesień do regularnego dyskursu w zakresie badań międzynarodowych, choć jest on zrozumiały w sytuacji prezentowania autorskiego ujęcia wybranej problematyki.

Podsumowanie

Generalnym założeniem teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa jest odrzucenie zimnowojennej logiki interpretacji kwestii bezpieczeństwa międzynarodowego. Należy tę inicjatywę przyjąć pozytywnie. Promowanie wielowymiarowej definicji bezpieczeństwa oraz relatywizacja zasięgu obserwacji procesów społecznych do sfery regionalnej z pewnością stanowią potrzebne postulaty. Specjalizacja badań w obrębie stosunków międzynarodowych sprawia, że całościowe badanie globalnego poziomu bezpieczeństwa

przestaje być wiarygodne. Dlatego wyznaczenie regionu jako adekwatnego poziomu analizy interakcji międzynarodowych wydaje się słusznym posunięciem. Autorom koncepcji RSCT udało się osiągnąć zamierzone cele – wskazać potencjał syntezy teorii stosunków międzynarodowych w badaniu węzłowych problemów bezpieczeństwa oraz zaproponować nowe kategorie dla opisu zmian w stosunkach międzynarodowych. Potwierdzono również, że badania nad bezpieczeństwem międzynarodowym są i będą jednym podstawowych obszarów zainteresowań politologicznie ukierunkowanych studiów nad stosunkami międzynarodowymi. Otwarto drzwi dla problematyki środowiskowej, ekonomicznej i militarnej, jak też dla badania współzależności różnych kwestii, tworzących agendę bezpieczeństwa wybranych uczestników gry międzynarodowej. W tym względzie jest to koncepcja pożyteczna, czerpiąca zarówno z głównych tradycji teoretycznych w stosunkach międzynarodowych (ujęcie systemowe, neorealizm, globalizm, konstruktywizm), jak i z inspiracji współczesnymi eklektycznymi metodami budowy dyscyplin nauk społecznych (por. Sil, Katzenstein, 2012).

Do mankamentów teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa należy z pewnością jej deskryptywny charakter. Po dokonanych powyżej oglądzie jej założeń należy zadać pytanie, czy można taką koncepcję nazwać teorią, której istotą winno być w naszym rozumieniu przede wszystkim wyjaśnianie zjawisk i procesów społecznych. Badacze anglosascy skłonni są wszelkie nowe pomysły, idee i założenia teoretyczne traktować jako teorie, zmieniające sposób myślenia badaczy danej dziedziny wiedzy. Prace Barry'ego Buzana z pewnością wpływają na zmianę poglądów w dyscyplinie nauki o stosunkach międzynarodowych, zdaje się jednak, że nie tworzą odrębnej szkoły teoretycznej, nie wskazują ani nie interpretują nowych zjawisk i ich specyfiki. Prezentacja nowego pojęcia i odniesienie go do aktualnych potrzeb badawczych epoki ma z pewnością liczne walory dydaktyczne, ale naszym zdaniem nie stanowi jeszcze odrębnej teorii. Z drugiej strony osiągnięcia Buzana i Waevera tworzą podstawy szczegółowych studiów teoretycznych i empirycznych w dziedzinie bezpieczeństwa (*vide* koncepcja sekurytyzacji).

Z punktu widzenia polskiego dyskursu badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym istotne jest śledzenie odmiennych szkół i ich osiągnięć badawczych (por. Brown, Ainley, 2009). W ten sposób możliwe będzie wejście w głębszy dialog z omawianym podejściem, a także badaczami tworzącymi kolejne programy i projekty badawcze na jego podstawie.

Bibliografia

- Albert M., Cederman L.E., Wendt A. (2010), *New Systems Theories of World Politics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Aron R., (1995), *Pokój i wojna między narodami*, tłum. A. Mielczarek, Warszawa: Centrum im. Adama Smitha.
- Baylis J. (red.), (2009), *Strategia we współczesnym świecie: wprowadzenie do studiów strategicznych*, tłum. W. Nowicki, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Baylis J., Smith S. (red.), (2009), *Globalizacja polityki światowej*, tłum. red. Ł. Kamiński, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Brodie B., (1978), The Development of Nuclear Strategy, *International Security*, Vol.2, No.4, s. 65–83.
- Brown Ch, Ainley K., (2009), *Understanding International Relations*, New York: Palgrave Macmillan.
- Buzan T., Buzan B. (1993), *The Mind Map Book: How to Use Radiant Thinking to Maximize Your Brain's Untapped Potential*, New York & London: Penguin Books.
- Buzan B., (1993) *People, States and Fear, The National Security Problem in International Relations*, Brighton: Wheatsheaf.
- Buzan B., Hansen L. (2009), *The Evolution of International Security Studies*, New York: Cambridge University Press.
- Buzan B., Jones J., Little R. (1993), *The Logic of Anarchy. Neorealism to Structural Realism*, New York: Columbia University Press.
- Buzan B., Little R. (2011), *Systemy międzynarodowe w historii świata*, tłum. E. Brzozowska, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Buzan B., Waever O., De Wilde J., (1998), *Security: New Framework for Analysis*, Boulder & London: Lynne Rienner Publishing Ltd.
- Buzan B., Waever O. (2003), *Regions and powers. The Structure of International Security*, New York: Cambridge University Press.
- Czaputowicz J., (2004), *Spółeczność międzynarodowa*, [w:] B. Szlachta (red.) *Słownik społeczny*, Kraków: WAM.
- Czaputowicz J. (2012), Theory of Practice? The State of International Relations in Poland, *European Political Science* 2012, s. 1–17.
- Dyduch J., Mikiewicz P., Rzeszółtko P. (2006), *Krytyczne wprowadzenie do teorii stosunków międzynarodowych*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Gałganek A., (2010), Genealogia międzynarodowości. Społeczna teoria stosunków międzynarodowych, *Przegląd Politologiczny*, nr 3, s. 7–22.
- Griffiths M., O'Callaghan T., Roach S. (2008), *International Relations. Key Concepts.*, 2 ed. Abingdon-New York: Routledge. Taylor & Francis.
- Guzzini S., Jung D. (red.), (2004), *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, New York & London: Routledge. Taylor & Francis.
- Herz J., (1950), Idealist Internationalism and the Security Dilemma, *World Politics*, vol. 2, no. 2, s. 157–180.
- Jackson R., Sorensen G. (2006), *Wprowadzenie do teorii stosunków międzynarodowych*, tłum. A. Czwojdrak, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kukułka J., (1978), *Problemy teorii stosunków międzynarodowych*, Warszawa: PWN.
- Kukułka J., (2003) *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa: ASPRA-JR.
- Kuźniar R., Balcerowicz B. (et al.), (2012), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa: Scholar
- Lyons G.M., (1963), The Growth of National Security Research, *The Journal of Politics*, vol. 25, no.3, s. 489–508.
- Łoś-Nowak T., (2011), O potrzebie rekonstrukcji przestrzeni badawczej w nauce o stosunkach międzynarodowych. Refleksje natury polityczno-normatywnej, systemowej i metaforycznej, *Przegląd Politologiczny*, nr 1, s. 25–38
- Morgenthau H., (2010) *Polityka między narodami*, tłum. R. Włoch, Warszawa: Difin.
- O'Tuathail G., *Critical geopolitics*, New York & London: Routledge. Taylor & Francis.
- Potulski J., (2010), *Wprowadzenie do geopolityki*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
- Sil R., Katzenstein P., (2010) *Beyond Paradigms. Analytic Eclecticism in the Study of World Politics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Trachtenberg M., (1989) Strategic Thought in America, 1952–1966, *Political Science Quarterly*, vol.104, no.2, s. 301–334.
- Wallerstein I., (2004), *Koniec świata jaki znamy*, tłum. A. Bilewicz, A. Jelonek, K. Tyszka, Warszawa: Scholar.

- Wallerstein I., (2007) *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*, tłum. K. Gawlicz, M. Starnawski, Warszawa: Wydawnictwo Dialog.
- Waltz K., (2010), *Struktura teorii stosunków międzynarodowych*, tłum. R. Włoch, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wendt A., (1995), Constructing International Politics, *International Security*, vol. 20, no. 1, s. 71–81.
- Williams P., (2012) *Studia bezpieczeństwa*, tłum. W. Nowicki, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wolfers A., (1952) National Security as an Ambiguous Symbol, *Political Science Quarterly*, vol. 67, no. 4, s. 481–502.
- Zięba R. (red.), (2008) *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Żukrowska K. (red.), (2011) *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Warszawa: Ius At Tax.
- Żukrowska K., Grącik M. (red.), (2006) *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.

CONCEPTUALISATION OF THEORIES OF REGIONAL SECURITY COMPLEXES

Summary: The article presents an attempt to conceptualise the theory of regional security complexes ((Regional Security Complex Theory, RSCT) in the light of the general condition on the security studies, in particular the international one. The discussed theory was created on the basis of the research of a Canadian – Barry Buzan during the years 1983–2003, so this is an approach, which had a big importance for shaping the identity of the international security studies. This outline indicates also the implications of the theory of regional security complexes for Polish research achievements as regards the regional security.

Keywords: regional security complexes, security studies, Barry Buzan, securitization, international security